

LEGAL SCIENCES

THE DOCTRINE OF THE SACRED TRUST OF CIVILIZATION AS AN IDEOLOGICAL BASIS FOR THE LEAGUE OF NATIONS MANDATE SYSTEM

ДОКТРИНА ПРИНЦИПУ СВЯЩЕННОГО ОБОВ'ЯЗКУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ, ЯК ІДЕОЛОГІЧНА ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАНДАТНОЇ СИСТЕМИ ЛІГИ НАЦІЙ

Oleh Hankevych¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-15>

Розвиток відносин України та держав Африки активізує дослідження вітчизняних науковців у сфері африканістики. Особливо це проявляється в контексті правової сфери, де значна увага приділяється специфіці процесу деколонізації африканських держав. Значну роль в даному процесі відіграла мандатна система Ліги Націй. Права сутність та особливості даної системи є ґрунтовно дослідженими з практичної точки зору, проте малодослідженим залишається її ідеологічне підґрунтя, що формує неповне уявлення про Мандатну систему Ліги Націй як міжнародно-правове явище. Отже, актуалізується потреба в дослідженні цього ідеологічного підґрунтя.

У ст. 22 Статуту Ліги Націй. В цій статті зазначено: «До тих колоній і територій, які внаслідок нещодавньої війни перестали перебувати під суверенітетом держав, що раніше ними керували, і які населені народами, що ще не здатні самостійно вистояти в суворих умовах сучасного світу, слід застосовувати принцип, згідно з яким добробут і розвиток таких народів є священним обов'язком цивілізації, а гарантії виконання цього обов'язку мають бути закріплені в цьому статуті» [1]. Таким чином, ідеологічною основою мандатної системи є принцип священного обов'язку цивілізації.

Отже, принцип священного обов'язку цивілізації – це закріплений у Статуті Ліги Націй міжнародно-правовий принцип, який трансформувал колоніальний контроль над територіями у юридично зобов'язуючий інститут міжнародної опіки, делегувавши управління народами,

¹ Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

формально визнаними нездатними до самостійності, так званим «цивілізованим націям», що діяли від імені міжнародного співтовариства. Фактично, згідно з цим принципом, «цивілізовані народи» в обов'язковому порядку повинні допомогти «нецивілізованим» народам досягти досягати відповідного рівня політичного, економічного та інституційного розвитку, необхідного для становлення повноцінної державності в тогочасному світі.

«Цивілізованість», яка є основним змістом доктрини, виступала головною вимогою та ключовою передумовою для здобуття державного суверенітету та визнання правосуб'єктності підмандатних територій. Поділ народів за рівнем політичного та інституційного розвитку дозволив виправдати систему міжнародної опіки, де європейські метрополії виступали мандатаріями від імені Ліги Націй. Критерії цивілізованості ґрунтувалися виключно на європейських уявленнях, що фактично виключало народи, які не відповідали західним правовим моделям, з категорії повноправних суб'єктів міжнародних відносин [2]. На практиці реалізація «обов'язку цивілізації» сформувала становище, за якого підмандатне населення позбавлялося суверенних прав через формально визнану міжнародним співтовариством «нездатність», тоді як держави-опікуни отримували делеговані повноваження на адміністративне управління без набуття повного суверенітету над територією.

З огляду інституційної моделі, мандатна система Ліги Націй сформувалася на основі інституту довірчої власності. Державна влада розглядалася як повноваження, довірені мандатарію для здійснення управління в інтересах бенефіціара – місцевого населення [3]. Такий підхід передбачав, що мандатарій зобов'язаний діяти на користь територій, якими він керує, та нести відповідальність за виконання цих опікунських обов'язків перед постійною комісією, що здійснювала міжнародний нагляд. Це створило специфічну форму міжнародної відповідальності, що формально відрізняло мандат від традиційного імперського панування.

Отже, попри задекларовану мету опіки, захисту від експлуатації та підготовки територій до самовизначення, принцип священного обов'язку цивілізації де-факто слугував юридичним механізмом збереження впливу держав-мандатаріїв. Він дозволив легітимізувати нав'язування західних правових та соціальних моделей, що заклало глибокі концептуальні суперечності в подальших процесах деколонізації та безпосередньо вплинуло на специфіку формування національних правових систем держав Африки [2; 3].

Список використаних джерел:

1. The Covenant of the League of Nations | The United Nations Office at Geneva. The United Nations Office at Geneva. URL: <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/covenant> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Matz N. Civilization and the Mandate System under the League of Nations as Origin of Trusteeship. *Max Planck Yearbook of United Nations Law Online*. 2005. Vol. 9, № 1. P. 47–95. DOI: <https://doi.org/10.1163/187574105X00039>
3. Criddle E.J. A Sacred Trust of Civilization. *Philosophical Foundations of Fiduciary Law* / ed. A.S. Gold, P.B. Miller. Oxford: Oxford University Press, 2014. P. 404–422. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198701729.003.0021>